

Danas

Bečki novogodišnji koncert

UVODNI TAKTOVI

Novogodišnji koncert Bečkih filharmoničara (*Das Neujahrskonzert der Wiener Philharmoniker*) tradicionalni je koncert klasične muzike koji se održava 1. januara svake godine, u *Zlatnoj dvorani* Bečkog muzičkog društva (*Wiener Musikverein*).

Bečki filharmoničari sviraju odabrana dela kompozitora iz porodice Štraus: Johana oca i sina, kao i Edvarda i Jozefa Štrausa. Povremeno se na programu nađu i dela drugih kompozitora, posebno kompozicije brzog i vedrog karaktera: valceri, polke, mazurke, marševi i slično.

Novogodišnji koncert Bečkih filharmoničara je, pored godišnjeg festivala *Pesme Evrovizije*, verovatno najpoznatiji prenos distribucijske mreže *Evropske radiodifuzijske unije*. Koncert direktno prenose mnoge televizijske stanice širom sveta: tako ga je 2016. pratilo 50 miliona televizijskih gledalaca u 90 država sveta. U Srbiji ga prenosi RTS.

Program se tradicionalno sastoji iz dva glavna dela. Na kraju prvog dela izvodi se bis koji je po tradiciji polka. Koja će tačno numera biti izvedena – o tome odlučuje dirigent i neposredno pred izvođenje saopštava publici koja će numera biti izvedena.

Na kraju drugog dela izvodi se drugi bis, koji je po tradiciji valcer *Na lepom plavom Dunavu* i čije uvodne taktike prekida publika aplauzom.

Odmah zatim sledi i treći bis, koji je takođe tradicija – uvek se izvodi *Radecki marš* tokom kojeg publika aplaudira u taktu muzike.

Gustavo Dudamel, dirigent

BEČKI FILHARMONIČARI U ZLATNOJ DVORANI

Čarolija Štrausove muzike

Međunarodna popularnost Novogodišnjeg koncerta stvara utisak kao da Štrausovo tumačenje ansambla seže do Johana Štrausa starijeg i time bez prekida do početka istorije samog orkestra. U stvarnosti filharmonija je dugo ignorisala ovu najtipičniju bečku muziku koja je ikad napisana. Uspom na društvenoj lestvici koji su im doneli filharmonijski koncerti, očigledno je bio ugrožen kroz njihove veze sa muzikom za zabavu. Ovakav stav prema dinastiji Štraus postepeno se menjao. Za promenu mišljenja presudno je bilo, pored činjenice da članovi jedinstvene kompozitorske porodice uživaju najviša priznanja velikih kompozitora kao što su Franc List, Rihard Vagner i Johanes Brams, nekoliko direktnih susreta sa Johanom Štrausom mlađim, koji su orkestru pružili priliku da upoznaju značaj ove muzike i ličnost njenog stvaraoca koji je pokorio čitavu Evropu.

Johan Štraus i Bečka filharmonija

Prvi susret rezultirao je premijerom. Za operki bal koji se održao u sali udruženja *Muzikferajn* (Musikverein) 22. aprila 1873. Štraus je komponovao valcer *Bečka kv* i dirigovao sa violinom u ruci. U okviru gala koncerta koji je organizovala kineska komisija, za svetsku izložbu 4. novembra 1873, Štraus je izveo dela njegovog oca i Jozefa Lanersa kao i valcer *Na lepom plavom Dunavu*. Sledeći susret dogodio se povodom jednog večernjeg događaja u *Dvorskoj operi* (11. decembra 1877) na kojoj je Štraus dirigovao premijeru njegove *Reminiscencije starog i novog Beča*, jedne nažalost izgubljene varijacije tema sopstvenih tj. kompozicija njegovog oca. Orkestar je 14. oktobra 1894. učestvovao na svečanom koncertu povodom 50-godišnjeg jubileja maestrove profesije. „Najtoplije hvala velikim umetnicima, čuvenim filharmoničarima kako za njihov trud tako i za saosećanje čime ste mi priredili veliku radost“, zahvalio se Johan Štraus u telegramu. Sledeći susret imao je tragične posledice – 22. maja 1899. kompozitor je povodom izvođenja *Slepog miša* prvi i jedini put dirigovao u *Dvorskoj operi*. Tom prilikom se prehladio što je imalo za posledicu upalu pluća kojoj je 3. juna 1899. podlegao.

Spomenik Johanu Štrausu u Beču

Nakon smrti *Kralja valcera* filharmoničari nisu odmah avanzovali kao njegovi ubedljivi interpretatori. Do preokreta je došlo tek 1921. godine. Povodom otkrivanja spomenika Johanu Štrausu u bečkom *Gradskom parku* filharmoničari su sa dirigentom Arturom Nikišom (1855-1922) izveli valcere *Život umetnika*, *Na lepom plavom Dunavu* kao i *Vino, žene i pesma*. Ovaj primer čuvenog umetnika služio je za nauku. Konačni prodor donela je proslava 100. rođendana maestra (25. oktobra 1925). Feliks fon Vajngartner dirigovao je na pretplatnim koncertima 17. i 18. oktobra izvođenje *Na lepom plavom Dunavu*, a 25. oktobra je dirigovao na koncertu na kojem su isključivo izvođena Štrausova dela.

Klemens Kraus

Pravu tradiciju Štrausa Bečke filharmonije osnovao je umetnik koji do danas važi verovatno kao najznačajniji apogeta ove muzike – Klemens Kraus (1893-1954). Od 1929. do 1933. godine on je svake godine na Salburškim svečanim igrama dirigovao Štrausov program što je bilo uvod u Novogodišnji koncert.

Prvi Novogodišnji koncert

Početak koncerta pada u mračno razdoblje istorije Austrije i samog orkestra. Usred varvarstva, diktature i rata, u periodu stalno prisutnog straha za život članova ili njihovih porodica, filharmonija je 31. decembra 1939. stavila ambivalentan akcenat – čitav prihod od jednog vanrednog koncerta posvećenog dinastiji Štraus pod vođstvom Klemensa Krausa namenjen je u potpunosti nacionalsocijalističkoj donatorskoj akciji *Kriegsvinterhilfsverk*. Filharmonijska akademija *Koncert Johana Štrausa* održana je 1. januara 1941. i usred rata mnogi su je shvatili kao *pravo bečko slavlje*, ali ju je iskoristila i nacistička propaganda na *Velikom nemačkom radiju*. Klemens Kraus vodio je novoosnovanu instituciju sve do kraja rata. Tokom 1946. i 1947. godine na dirigentskom putu bio je Jozef Krips (1902-1974). Nakon skidanja dvogodišnje zabrane dirigovanja, dozvolom saveznika Kraus se 1948. vratio i do 1954. godine vodio sedam sledećih Novogodišnjih koncerata.

Vilijem Boskovski

Neočekivana smrt Klemensa Krausa 16. maja 1954. stavila je Filharmoniju pred velike probleme po pitanju naslednika. Nakon nekoliko održanih skupština orkestra, neposredno pre 1. januara 1955. odlučeno je da umetničko vođstvo preuzme Vili Boskovski (1909-1991). Ispostavilo se da je izbor bio više nego dobar. Boskovski je od 1955. do 1979. godine 25 puta dirigovao na koncertu i dugoročno ostavio traga tako da je njegovo povlačenje označilo kraj jedne ere – on je bio obeležje nekadašnje Austrije koja je izvan nostalgčnih snova još jedino postojala u čaroliji Štrausove muzike.

Novo poglavlje u istoriji Novogodišnjeg koncerta

Kada je Boskovski u oktobru 1979. zbog zdravstvenih razloga morao da otkáže Novogodišnji koncert planiran za 1980. filharmoničari su ponovo morali da donose važnu odluku – izabrali su Lorina Maazela, koji je do 1986. godine dirigovao na koncertu.

Nakon toga odlučeno je da se svake godine bira drugi dirigent. Na početku 1987. dirigent je bio Herbert fon Karajan sa nezaboravnim koncertom, potom su usledili Claudio Abado (1988. i 1991), Karlos Klajber (1989. i 1992), Zubin Mehta (1990, 1995, 1998, 2007. i 2015), Rikardo Muti (1993, 1997, 2000. i 2004), Lorin Maazel (1994, 1996, 1999. i 2005), Nikolaus Harnonkurt (2001. i 2003), Seiji Ozava (2002), Maris Jansons (2006. i 2012), Zorž Pretr (2008. i 2010), Daniel Barenboim (2009. i 2014) i Franc Velzer-Mest (2011. i 2013). Gustavo Dudamel prvi put će dirigovati 1. januara 2017. godine.

Nedelja, 1. januar 2017.

11.15

Beč, Austrija
Muzikferajn, Zlatna dvorana

Prodato!

Program

Nechledil Marsch aus der Operette Wiener Frauen
Les Patineurs. Walzer, op. 183
S' gibt nur a Kaiserstadt, s' gibt nur a Wien. Polka, op. 291
Winterlust. Polka (schnell), op. 121
Mephistos Höllenrufe. Walzer, op. 101
So ängstlich sind wir nicht! Schnell-Polka, op. 413

Pauza

Ouverture zu Pique Dame
Hereinspaziert! Walzer aus der Operette
„Der Schätzmeister“, op. 518
Die lustigen Weiber von Windsor
(The Merry Wives of Windsor), Moon Choir
Pepita-Polka, op. 138
Rotunde-Quadrille, op. 360
Die Extravaganten. Walzer, op. 205
Indianer-Galopp, op. 111
Die Nasswalderin. Polka mazur, op. 267
Auf zum Tanze! Polka schnell, op. 436
Tausend und eine Nacht. Walzer nach Motiven der
Operette „Indigo“
Tik-Tak. Polka schnell, op. 365

Novogodišnji koncert 2017. godine

Poruka nade, prijateljstva i mira

Bečka filharmonija već decenijama održava koncert prvog dana Nove godine i tom prilikom predstavlja publici program iz bogatog repertoara Štraus dinastije i njenih savremenika. Novogodišnji koncerti su stekli popularnost ne samo u Beču, već i daleko van granica Austrije, pa se u međuvremenu prenose u 90 zemalja sveta i imaju 50 miliona gledalaca. Iako potiče iz najmračnijeg poglavlja austrijske istorije, novogodišnji koncert već decenijama ostvaruje sve veću popularnost zahvaljujući fascinirajućim delima Štraus dinastije. Najavljeni muzički program obuhvatiće dela Johana Štrausa starijeg i mlađeg, Franca Lehara, Emila Valdojfelja, Franca fon Zupca, Karla Čirera i Oto Nikolaja. Želja filharmonije je da ponudi publici pravi muzički užitek, ali i da svojom izvedbom pošalje poruku nade, prijateljstva i mira širom sveta.

Koncertom 1. januara 2017. dirigovao je venezuelanski dirigent Gustavo Dudamel. On je rođen 1981. u Barkisimetu, u Venecueli, i biće najmlađi dirigent u 75-ogodišnjoj istoriji Novogodišnjih koncerata. Godine 2007. Dudamel je po prvi put dirigovao *Bečkom filharmonijom* u Lucernu. Njegov debi na filharmonijskim pretplatnim koncertima usledio je 2011. a već sledeće godine dirigovao je orkestrom na *Koncertu letnje noći* u dvorcu *Šenbrun*. Dudamel je 2014. vodio orkestar u okviru tradicionalne nedelje *Bečke filharmonije* u Japanu. Ideal za koji se zalaže Dudamel – učiniti muziku dostupnom svim ljudima – postao je njegov zaštitni znak. Kroz njegov rad kao dirigenta na četiri kontinenta on inspiriše slušaocce svih starijih grupa. Kao muzički i umetnički direktor filharmonijskog orkestra *Los Angelesa* i muzički direktor simfonijskog orkestra *Simon Bolivar* iz Venecuele, ima osetan uticaj na međunarodnoj muzičkoj sceni. Pored toga Dudamel gostuje i kao dirigent nekoliko velikih svetskih orkestrara, kao što je *Bečka filharmonija*.

Najmlađi dirigent u 75-ogodišnjoj istoriji Novogodišnjih koncerata: Gustavo Dudamel
Photo: lapatilla.com

Ulaznice za Novogodišnji koncert

Zbog velike potražnje karte se mogu nabaviti isključivo posredstvom internet stranice *Bečke filharmonije*: <http://www.wienerphilharmoniker.at/my-account/register>. Na taj način svi ljubitelji muzike imaju podjednaku šansu da dobiju te toliko poželjne karte. U periodu od 2. januara do 28. februara 2017. traje prijava za dobijanje karata za koncert 2017/18. Srećni dobitnici se izvlače, a u martu se šalju obaveštenja o ishodu izvlačenja. Cene karata za novogodišnji koncert se kreću od 35 do 1.090 evra. Za koncert 31. decembra cene se kreću od 25 do 800 evra, dok su za predizvođenje, 30. decembra cene karata od 20 do 450 evra. Svako se može prijaviti za sva tri koncerta, s tim što se za Novogodišnji koncert mogu dobiti samo dve karte po osobi, a za ostala dva koncerta i veći broj.

Filharmonijska akademija začetnik Bečke filharmonije

VREMEPLOV

Sve do održavanja prvog filharmonijskog koncerta 28. marta 1842. grad *Bečke klasike*, kojoj pripadaju Hajdn, Mocart i Betoven, nije postojao koncertni orkestar čiji su članovi profesionalni muzičari. Simfonijska dela izvodili su ansambli sastavljeni specijalno za takve prilike. Orkestri sa profesionalnim muzičarima tada su postojali samo u pozorištima.

► Mocart, Betoven, Lahner

Zamisa da se organizuju koncerti sa jednim od postojećih orkestara realizovana je već krajem 18. veka. Wolfgang Amadeus Mocart obavezao je orkestar pozorišta *Hofburg* da izvede ciklus od šest koncerata 1785. Ludvig fan Betoven angažovao je isti ansambl za svoju akademiju od 2. aprila 1800, u okviru koje je premijerno izvedena njegova *Prva simfonija*. Na premijeri Betovenove *Devete simfonije*, 24. maja 1824. svirali su orkestar *Društva prijatelja muzike* i *Dvorski muzički orkestar*, zajedno sa *Orkestrom dvorske opere*. Sticajem okolnosti bilo je potrebno još vremena dok ovaj ansambl, kao najveći i najbolji bečki ansambl, nije počeo sam da organizuje klasične simfonijske koncerte. Bavarski kompozitor i dirigent Franc Lahner bio je dirigent u *Dvorskoj operi* od 1830. Pod njegovim vođstvom orkestar je u međuaktovima baletskih predstava izvodio Betovenove simfonije. Na njegovu inicijativu osnovano je *Udruženje umetnika* 1833, koje se posle četiri predstave raspalo zbog strukturnih nedostataka.

► Rođenje Bečke filharmonije

Godine 1841. Oto Nikolaj postaje dirigent pozorišta *Koruške kapije*. Pod uticajem vodećih ličnosti bečke muzičke scene Nikolaj je preuzeo ideju Franca Lahnera i prvi put dirigovao *Filharmonijskom akademijom*, 28. marta 1842, u pozorištu *Hofburg*. Organizatori *Velikog koncerta* bili su svi članovi orkestra *Dvorske opere*. *Filharmonijska akademija*, kako se orkestar prvobitno zvao, smatra se začetnikom *Bečke filharmonije*, jer su svi principi *filharmonijske ideje*, koji važe do danas, bili ispunjeni. A to će reći: a) Samo muzičar koji je angažovan u orkestru *Bečke državne opere* (ranije *Dvorske opere*) može biti član *Bečke filharmonije*; b) Postoji umetnička, organizatorna i finansijska individualna odgovornost; sve odluke donosi generalna skupština aktivnih članova na demokratski način i c) Orkestrom upravlja demokratski izabran odbor od 12 njegovih članova.

Uz pomoć novog revolucionarnog modela – demokratsko samoupravljanje i preduzetnička inicijativa orkestarskog udruženja – stvorena je osnova koja je tehnički i muzički omogućila izvođenje klasičnih simfonijskih dela. Ovo je bio tek početak i uslediće mnoga teška iskustva dok se udruženje muzičara potpuno ne etablira.

► Pretplatni koncerti

Kad je Nikolaj kao umetnički i administrativni rukovodilac napustio orkestar 1847, skoro da je došlo do njegovog raspada. Posle dvanaest godina stagnacije usledio je preokret – 15. januara 1860. održan je prvi od četiri pretplatna koncerta u pozorištu *Koruške kapije*, pod vođstvom tadašnjeg direktora opere Karla Ekerta. Od tada filharmonijski koncerti postoje u kontinuitetu i jedina promena koja je sprovedena odnosi se na dirigenta. Dok se ranije svake sezone birao dirigent, sada važi sistem gostujućeg dirigenta.

► Oto Desof

Pod vođstvom Oto Desofa repertoar filharmonije je konsekventno proširen, sprovedene su značajne organizatorne izmene (arhiva partitura, pravilnik o radu) i koncertna sala je promenjena po treći put. S početkom sezone 1870/71. filharmonija se seli u *Zlatnu dvoranu* udruženja *Muzikferajn* (*Musikverein*). Od tada je *Zlatna dvorana* idealno mesto za koncerte *Bečke filharmonije*, a svojom akustikom je uticala na stil i način izvođenja ansambla.

► Bečka filharmonija

Nijedan orkestar se trajnije i bliže ne dovodi u vezu sa istorijom i tradicijom evropske muzike kao *Bečka filharmonija*. U toku 170-godišnjeg postojanja filharmonije članovi ovog ansambla doživeli su i uticali na muzičke događaje epohe koja je na osnovu mnogobrojnih genijalnih kompozitora i interpretatora bila umetnički jedinstvena. Povezanost *Bečke filharmonije* i muzičke istorije vidljiva je u citatima mnogih izuzetnih muzičkih ličnosti. Rihard Vagner opisao je orkestar kao jedan od najizuzetnijih na svetu, Anton Brukner ga je nazvao *najvišim umetničkim udruženjem u muzici*, Johan Brams je sebe smatrao *prijateljem i obožavaocem* orkestra, a Rihard Štraus je suviše pohvale na račun filharmonije sazeo na sledeći način: „Filharmoniju hvaliti znači nositi violine u Beč“.

► Simbioza Državne opere i Bečke filharmonije

Odnos između orkestra *Državne opere* i *Bečke filharmonije* je jedinstven. Na osnovu propisa aktuelnog statuta filharmonije samo član orkestra *Državne opere* može postati i član filharmonije. Svaki muzičar posle prijema u orkestar *Državne opere*, mora da provede najmanje tri godine kao član orkestra. Nakon toga polaže pravo na probno sviranje za prijem u filharmoniju. Bez *Državne opere* filharmonija ne bi postojala u sadašnjem obliku, a u Beču odavno vlada saznanje da

simbioza između opere i filharmonije partnerima donosi mnoge prednosti i u muzičkom životu grada predstavlja pravo bogatstvo.

► Demokratsko samouprava

Put samouprave i demokratije kojim je krenula filharmonija nije napuštan jedan i po vek, samo je nešto izmenjen. Najviše telo udruženja je Glavna skupština. Pored zakonom propisanih redovnih sednica u jednoj sezoni se organizuje još pet do šest vanrednih sednica. Teorijski u okviru ovog organa može se diskutovati i glasati o bilo kojem problemu, ali u praksi se mnoge odluke prepuštaju odboru od dvanaest izabranih muzičara iz orkestra. Najkasnije pri sledećem biranju članova odbora muzičari saznaju da li su opravdali i zadržali poverenje svojih kolega. Osim kad su u pitanju promene statuta (većina od četiri petine) pri svakom glasanju u plenumu odlučuje prosta većina.

► Umetnička i preduzetnička odgovornost

Od svog prvog koncerta filharmonija fascinira velike kompozitore i dirigente, kao i publiku širom sveta ne samo sa muzičkog, već i sa istorijskog aspekta. Odluka muzičara orkestra *Dvorske opere* da omoguće interpretaciju simfonijskih dela Mocarta i Betovena rezultirala je osnivanjem *Bečke filharmonije*, a još tada je jedini mogući organizacioni oblik bila demokratija.

► Poruka muzike

Bečka filharmonija sebi je postavila zadatak da muzikom širi poruku humanosti i tu poruku približi ljudima. Godine 2012. orkestar je proglašen ambasadorom dobre volje *Međunarodnog instituta za primenjenu analizu sistema*. Ovaj institut u blizini Beča bavi se pronalaženjem rešenja za globalne i univerzalne probleme za dobrobit čoveka, društva i životne sredine. *Bečka filharmonija* teži da ostvari moto *Mise Solemnis* Ludviga fan Betovena: „Od srca – neka nađe put u druga srca“.